

SEFER DEDEYİ DİNLERKEN...

■ Fatima DEVRİŞEVA

Hayli zaman oldu ki **Bizim Ahıska**'dan ayrı düş-tüm. Uzun bir aradan sonra tekrar burada olmaktan gurur duyuyorum. Bahar sayımızda pek neşeli olma-yacak bir konuda kalem oynatmak, arzu edilen bir husus değil. Lâkin hepimiz biliyoruz ki bu bizim kade-rimiz.

Daha önceki sayılardan birinde kendisinden bahsettiğim bir büyüğümüzü, bugün daha geniş bir çerçevede anlatmak istiyorum. Şu var ki o artık ara-mızda değil maalesef...

Yıl 2005. Ankara Üniversitesinde Yüksek Lisans öğrencisiydim. Tezimin konusu Ahıska Türklerinin şî-fahî kültürüydü. O sene, materyal toplamak üzere Kazakistan'a gitmiştim. Çantamda fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazıyla köy köy ve şehir şehir gezip dolaşım. Büyüklerimizden acı tatlı Ahıska hatıraları ve hayli folklor malzemesi derledim. Hazırladığım çalışmayla Ahıska Türklerinin nereden gelip nereye gittiklerini, köklerini, gelenek ve göreneklerini, sözlü gelenekte yaşayan kültürünü, sürgün ıstıraplarını, sürgün yerlerini, yazılı hâle getirmek istedim. Bu çalışmamın amacı, halkımızın millî hafızasını bizden sonraki nesillere aktarmaktı. Bana bu konuda yardımcı olan ve tezimin şekillenmesine katkıda bulunan, bilgilerini benimle paylaşan, Kazakistan-Almatı vilâ-yetine bağlı Candosov, Çemolgan ve May köyleriyle Enbekşi-Kazak vilâyeti Canaşar köyünde yaşayan Ahıskalı dede ve ninelerime çok teşekkür borçluyum.

Şimdi düşünüyorum, aradan yıllar geçmiş... Bu çalışmamın değerini daha iyi anlıyorum. Çünkü derleme yaptığım nice büyüklerimiz artık aramızda değil. Sadece hatıralarımızda ve anlattıkları masallarda yaşayacak onlar. Bu da bizim vazifemiz. Dergimizin gelecek sayılarında sizleri onlarla tek tek tanıştırmak istiyorum. Zira onlar bizim ortak mirasımız.

Bu yazımda dünya tatlısı bir dedemizi anlatmak istiyorum. Ölüm haberini aldığımdan beri o güler yüzü, tatlı konuşması gözümün önünden gitmiyor...

Aslanoğullarından Ceferin oğlu Sefer

1932 yılında dünyaya gelmiş. O, kendini şöyle anlatıyor: "Benim adım Sefer'dür, Aslanoğulları'ndan. Babamın adı Cefer'dür. 1932 yılı anadan olmuşim Gürcistan'da, Ezgüde köyünde Aspinza rayonunda. Benim babamgil üç qardaşımışler. Böyükleri Niday, ondan küçükleri benim babam Cefer, ondan küçükleri

de küçük abim Murat. Anam orda rahmete getmiş, 1941 yılı. Davada (savaşan) iki qardaşı gelmemiş, on-narın qara kâğıdından o da rahmete getmiş, düşün-miş, ağlamış."

Kaderde varmış derler, ama Ahıska Türklerin ka-deri hep başkaların tarafından yazılmış, yönetilmiştir. Ve ne yazık ki bu kader hep acılarla hep gözyaşıyla doluymuş.

1944, Ahıskalıların zulüm gördüğü senedir. Sefer Dedenin anlattıklarından: "Sürgün oldux Gürcistan'-dan 1944 yılı on dört noyabırda, qoç ayında. Ben on iki yaşındaydım... O gün qapıya çıxdım ki, qapıde iki tene asker durıyerdı. İki saat sora, saat doxuz idi, ba-bam geldi ki oğulcan bizi süriyerler, hazırlux görax. Ben o zaman küçüg idim, axlım kesmiyerdi, ağlama-mışımdım. Babam ağıliyer, bacım ağıliyer, şennik ağıliyer hep! Mal bağıriyer. Axşamaçan orada durdux. Sora saldatlar bizi maşınaya bindürdiler. Bir arabaya yedi evi yüklediler. Bir döşek aldux bir de bir çuval taxıl al-dux. Başxa hiç bir şey almadux, hep orada qaldı..."

On dört noyabırdan, qoç ayının on dördünden qara kışın yigirmi dördüneçen yol geldux Kazaxs-tan'a, Almata'ya. Savux, otuz qırx gradus (derece) idi. Yolda, vagonda çok ixdiyar adamlar, neneler çox öl-diler..."

Vagonda bize yemek veriyerdiler. Ama dava (sa-vaş) vaxdı, günde bir dönüm getüriyerdiler. Bir vagon-da en çox yigirmi evidux. Dört vedra (kova) çorba ge-türiyerdiler, seyrek, lahanadan. Oninen bir ay yol gel-dux. Birer qırır da qara etmek veriyerdiler. Az veriyer-diler..."

*Aslanoğullarından Ceferinoğlu Sefer.
Cambul (Taraz) vilâyeti, Uzunağaç köyü -1970.*

Böyle akıl almaz, insanlık dışı şartlarda Kazakistan'a vardı Sefer Dede ile ailesi. Nitekim bu son değil, tam ters acılarıyla dolu hayatın başlangıcıydı. Kazakistan'da zor şartlar altında hayatına devam etmişti: "Orta Asya'nın Kazaxstan'a, Alma-Ata oblastına İli rayonuna geldux. Gece saat on birde, qara qışın yigirmi dördünde, arabaya yüklədiler de on verst götürdiler bir kolxoza. Götürdiler bir tene axora töktiler, yığdiler bizi. Yigirmi beş ev, bizim Türk milletiydi, bir axora doldurdiler. O axorda bir ay qaldux. Bir aydan sora bizi Qazaxların evlerine böldiler. Bir iki göz evde üç ev duriyerdi..."

O qışın, baharaçan, odun yox idi bizde. Saman yaxiyerdux. İdara yox. Qazaxlar bize kepek veriyerdi, ayran veriyerdi. Oninen bahara çıxdux! Sora da işde agarot (bostan) ekdux, talla ekdux, lazut. Usul usul cana geldux..."

Bütün zorlukları aşmıştı Seref Dede. Yeniden kendine ve ailesine hayat kurmuştu. Okumuştı, okutmuştu. Emekli olana kadar sovhozda işçi olarak çalışmıştı.

"1945 yılı, bize toprax verdiler, yigirmi beş dönüm. Topraxdan ev yaptux, duvari işi topraxdan yaptux. 1946 yılı biz evlere girdux, gendi yaptugunuz evlere. Bir buçux yıl o Qazaxların evinde durdux. On iki yıl nereyeki ilk sürdiler orada durdux. On iki yıl sora bu Kaskelen rayonuna (ilçe) geldux.

1955 yılı evlendim. Beş tene çocuğum var, üç qız iki oğlum, on beş torunum var. Dört torunumun çocukları var. Altmış yıldur Orta Asya'da yaşiyerim, ben Türk'üm. Qazax da degülüm, Qazax Türki de degülüm, ben Osman Türkiyim. Dedemin dedesi Türkiye'den gelmedür, Erzurum vilâyatından Telisker kövünden. Ben Türk'üm. Dilimi de yitürmedim, oğullarım, torunlarım hep Türk'dür, Türk yazıliyerux, Türkçe de söyliyeryux."

Anayurt hasretini şöyle anlatıyordu Sefer Dede: "Bizim baxcamız da var idi tallamız da var idi Ezgüde'de. Qoşiyerdux öküzinen, biçiyerdux elinen, xarmani dögiyerdux öküzinen. Xarman, taxılı döğülen yere diyerdux. Baxcamız da var idi, evimiz de ey idi..."

idi Ezgüde'de. Qoşiyerdux öküzinen, biçiyerdux elinen, xarmani dögiyerdux öküzinen. Xarman, taxılı döğülen yere diyerdux. Baxcamız da var idi, evimiz de ey idi..."

"Bizim dedemizin dedesi Türk'den gelmedür. Türk'ün Erzurum vilâyetinden Telisker köyünden. Ordan gelmiş Emin Dede. Emin Dede gelmiş Ezgüde'ye. Ezgüde'de onun üç oğli olmuş. Biri Ezgüde'de qalmış, Aslan oğli, adı Aslan imiş, biri Toloş'a getmiş, onun adı Ali imiş, biri de Adigön rayonunda (ilçe) Varxan köyüne getmiş. Onnarın familyası (soyadı) Baxçacıoğli'ymış. Bizim Türk'den gelen dedemizin adı Emin'dür, nenemizin adı de Havva'dur. Biz Türk'den gelmeyux. Ondan gelmiş Aslan diyen oğli Ezgüde'de qalmış, Ali diyen oğli Toloş'a getmiş, Varhan diye kövede, adını unutmuşim, getmiş. Varxan kövünde ağaç ekmişler, onara demişler Baxçacıoğulları. Toloş'a gelen Ali, tut ekmişler, Ezgüde'den tut getürmiş, onara demişler Tutoğulları, aşındı de Tutadze yazıliyerler. Bizim Ezgüde'de qalan Aslanoğli, Emin dedenin toruni, bizde onun töremesindenux. Aslan'dan olmuş Teyfur, Hasan, Gafur, İsmayil. Dört oğli olmuş Aslan'ın..."

"Çox ey yaşiyerdux orada qızımcan. Her şeyimiz varidi. Kafkaz'da yemek yapanda yaprax xıncal, markalama xıncali, qarın tepiyerdiler, tulux tepiyerdiler (tulux peyniri), çeçil peyniri yapıyerdiler. Biz de qoyun, geçi hepsini saxliyerdux. Qoyun yoğurduna yoğurd gelmez. Ona mayasını veriyerdiler (koyunun mayası var) oni mayaliyerdiler. Sora da yoğurt, peynir yapıyerdiler. Tuluğı, çökelük ediyerdiler, süziyerdiler, tulux peyniri yapıyerdiler. Almadan çir yapıyerdiler, çançurdan hazur yapıyerdiler, ezme yapıyerdiler, pestil tökiyerdiler. Tuttan, çançurdan pestil tökiyerdiler. Tuttan köme yapıyerdiler, içine cevüz qatıyerdiler. Çançur, erük kimidür ama birez uzundur. Çançurdan hazur yapıyerdiler. Hazurı qurudiyerler, sora da ondan kompot (komposto) ediyerler. Biz ona ezme diyerux, bizim Osmanlı Türk dilinde ezme diyerler..."

"Qızlar kaftan geyiyerdiler, şarval geymiyerdiler. Herkeş gendinin edetinen. Başı açux gezmax yoğidi kızlara, gelinlere, qarilere. On yaşından yoxari kız hep kaftan marama geyiyerdi. Osman Türk vaxdındaki nasil geyiniyerdiler, biz de Kafkas'ta edetler var idi, ele geyiniyerdux. Babam ele söylemişdi. Qariler peştamal qullaniyerdi. Bir peştamal var onnar ev içinde, ev işleri yapmaya, bir peştamal var inek, koyun sağmaya, o peştamal başxadur. Bu peştamal qaradan idi, qara parçadan, ev peştamali da çitten..."

Aslanoğullarından Ceferinoğlu Sefer, eşi Nuriya ve çocukları. Çemolgan köyü - 1979 .

“Bizim Gürcistan’da piriñ az buluniyerdı. Buğday dibekde dögiyerdiler. El degirmenine dibek diyerdux; taştan yapıyerler, onun içine buğday islatıp tökiyerler, dögiyerler. Onun qabuğı çıxıyer, ondan yapıyerdiler pilavi, buğdadan. Sora qoyun mi keserdı, öküz mi keserdı? Çoxlux bizim , dolma yapardiler...”

Şennigin yemegi pilavdur, ondan sora hınkaldur, olsa et kızartması, dolma yapardiler...”

Vatan hasreti, Ahıska özlemi son nefesine kadar aklıdaydı. Ziyaretimin sonunda bana dediği hayali cümleler bunlardı ve ne yazık ki onun için artık hiçbir zaman gerçekleşmeyecekler.

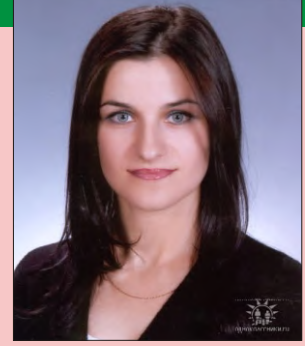
“Eger Allah yazsa, ben, o Gürcistan’da gendi yerimde yaşamaya raziyim.

**El yaxşı, ulus yaxşı
Geymeye keten yaxşı
Qurbet el cennet olsa
Ölmeye veten yaxşı.**

“Qızımcan, ölmeye veten yaxşı. Ben orda anadan olmuşım, dedem de orda anadan olmuş, dedemin dedesi de orda anadan olmuş. Bura cennet olsa, bene ölmeye veten yaxşı. Buni eskiden aşuxlar demişdi. Bura bene qürbetdür. Türk’e, Allahu Taala yol açarsa, ben gene o Erzurum vilâyatına gederim. Orası bize çox yaxındur, bizinen aynidür. Ele birinci ben gederim, ama ele olsa şenniginen barabar, qomşiyen barabar ben Gürcistan’da yaşamaya raziyim”.

Allah yazmadı, Sefer Dede’nin mezarı yurdunda kazınmadı, gurbette kaldı... Sonuna kadar ettiği hayal gerçekleşmedi 🌟

Fatima Devrişeva

Ahıska’nın Aspinza kasabasından sürgüne gitmiş bir ailenin çocuğu olarak 1977’de Kazakistan’ın Çemolgan şehrinde dünyaya geldi. 1994’te Candosov Lisesinden ve 2003 yılında da Kırgızistan’da Kırgız-Türk Manas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Dr. Doğan Kaya’nın yönettiği Ahıska Türkleri Masalları konulu bitirme teziyle Türk Dil Bilimcisi unvanını aldı. 2002-2003 öğretim yılında Bişkek Kırgız-Türk Anadolu Lisesinde, Kırgız Dili ve Edebiyatı ve Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi.

2006 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halk Folkloru Ana Bilim Dalında, Prof. Dr. Hasan Özdemir yönetiminde Ahıska Türklerinin Sözlü Kültürü konulu teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı.

Halen Antalya’da yaşamaktadır.

**BİZİM AHISKA
AHISKA TÜRKLERİNİN
YEGÂNE EDEBÎ VE İLMÎ YAYIN
ORGANIDIR.
OKUYUNUZ, DESTEKLEYİNİZ!
UNUTMAYINIZ,
FİKİRSİZ İNSAN OLMAZ.
BİLGİSİ OLMAYANIN
FİKRİ OLMAZ!
İNSANLARI
BİRLİK VE DİRLİK İÇİNDE
YAŞATAN FİKİR BİRLİĞİDİR.**